
A N N A L E S
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. LI, 4

SECTIO H

2017

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach. Wydział Finansów i Ubezpieczeń

ARTUR WALASIK

artur.walasik@ue.katowice.pl

Ekonomika opodatkowania zdarzenia gospodarczego

The Economics of Business Transaction Taxation

Słowa kluczowe: podatek; przedsiębiorstwo; podstawa opodatkowania

Keywords: tax; business transaction; tax base

Kod JEL: K340; H250; D210

Wstęp

Wprowadzenie podatku wymaga określenia jego podmiotowego i przedmiotowego zakresu, czyli wyznaczenia obowiązku podatkowego. Istotą opodatkowania w wymiarze przedmiotowym jest ustalenie zdarzeń lub zjawisk, z którymi prawo podatkowe wiąże powstanie obowiązku podatkowego. Celem opracowania jest krytyczna analiza fenomenu przedmiotu opodatkowania w kontekście ustalenia możliwości opodatkowania zdarzenia gospodarczego. W związku z tym znajduje się tu odniesienie do relacji między charakterystyką przedmiotu opodatkowania oraz atrybutami zdarzenia gospodarczego, a w szczególności zostanie podjęta próba wskazania ograniczeń, którym podlegają władze publiczne. Szczególna uwaga zostanie poświęcona krytycznemu ustaleniu czynników wpływających na zdolności do opodatkowania (opodatkowalność) zdarzenia gospodarczego.

1. Ekonomiczne aspekty opodatkowania

Ekonomiczna analiza opodatkowania posiada bogatą i długą tradycję. Pierwsze zasady właściwego opodatkowania były przedmiotem zainteresowania fundatorów nauki ekonomii. Zarówno Smith [2007, s. 500], jak i Ricardo [1957, s. 168], Say [1960, s. 760] oraz epigon klasycznej ekonomii politycznej Mill [1966, s. 561] odnieśli się do kwestii właściwego opodatkowania. Koniunkcja ekonomii badającej gospodarkę oraz podatków stanowiących wyraz aktywności politycznej pozostawała nieuniknioną konsekwencją budującej się nauki ekonomii politycznej [Schabas, 2005]. Ważny we współczesnych badaniach ekonomicznych jest dorobek ekonomiki sektora publicznego, którego istotną częścią jest badanie wpływu decyzji władzy publicznej dotyczących podatków na kształtowanie się równowagi rynkowej [Stiglitz, 2004], czego wyrazem jest tworzenie modeli optymalnego opodatkowania zapoczątkowane w latach 20. ubiegłego wieku przez Ramseya oraz Pigou [Sandmo, 1976, s. 38]. Rozwój analizy optymalnego opodatkowania konsumpcji może być najlepszym przykładem powiązania ze sobą decyzji fiskalnych oraz zróżnicowanych sytuacji rynkowych [Auerbach, 1985, s. 61].

Przegląd literatury przedmiotu inspirowane do podjęcia badania podatku rozpatrywanego z punktu widzenia ekonomicznej analizy prawa podatkowego, a zwłaszcza ekonomicznych aspektów konstrukcji poszczególnych elementów technicznych podatku. Prawo podatkowe, jak żadna inna dziedzina prawa, jest szczególnie silnie związane z gospodarką. Podatek bez wątpienia stanowi kategorię prawno-ekonomiczną; nie sposób stanowić prawa podatkowego, abstrahując od zachodzących procesów oraz zastanych struktur gospodarczych, tak jak nie uda się kompleksowo zrozumieć decyzji podmiotów gospodarczych (przedsiębiorstw, gospodarstw domowych) bez analizy wpływu na nie obowiązujących podatków.

Ordynacja podatkowa określa obowiązek podatkowy jako wynikającą z ustaw podatkowych nieskonkretyzowaną powinność przymusowego świadczenia pieniężnego w związku z zaistnieniem zdarzenia określonego w tych ustawach. Można przyjąć, iż obowiązek podatkowy pozostaje oznaczony przez odwołanie się do kategorii przedmiotowej „zdarzenia”. Prawo podatkowe nie wiąże więc powinności świadczenia pieniężnego z podmiotem, którego to zdarzenie dotyczy. Następuje oddzielenie obowiązku podatkowego od podmiotowego kontekstu zaistnienia zdarzenia określonego w ustawie podatkowej. W doktrynie obowiązek podatkowy może być rozumiany szerzej, np. jako powstający w przypadku, gdy związany z danym podmiotem stan faktyczny zawiera ustawowe znamiona stanu faktycznego ujętego w normie prawnej. Przywołana definicja uwzględnia również podmiotowe uwarunkowania powstania powinności przymusowego świadczenia, odnosząc je do relacji między stanem faktycznym wynikającym ze zdarzenia objętego obowiązkiem podatkowym a podmiotem, którego ten stan dotyczy. Obszerną analizę doktryny prawa podatkowego w zakresie pojęcia stosunku prawnopodatkowego przeprowadził Bartosiewicz [2009, s. 4].

Legalna definicja obowiązku podatkowego prowokuje do podjęcia krytycznej analizy relacji zachodzących między ekonomicznymi atrybutami zdarzenia oraz prawną konstrukcją obowiązku podatkowego, w szczególności zaś ujawnia się potrzeba ustalenia zdolności opodatkowania (objęcia obowiązkiem podatkowym) różnych zdarzeń gospodarczych. Opodatkowalność pozwala interpretować zdolność władz publicznych do implementacji w przepisach prawa podatkowego powinności świadczenia pieniężnego w związku z wystąpieniem określonego zdarzenia. Podkreślić należy konieczność wyraźnego odróżnienia zdolności do opodatkowania określonego zdarzenia gospodarczego (czyli jego opodatkowalności) od skłonności do jego opodatkowania. Jeżeli pierwsza cecha ma charakter obiektywny, w przeważającym stopniu zależny od ekonomicznych atrybutów takiego zdarzenia, to druga ma charakter subiektywny, zależny przede wszystkim od woli politycznej opodatkowania. W konsekwencji uzasadnione jest nie tylko ustalenie krytycznych dla opodatkowania cech zdarzenia gospodarczego, ale również ocena stopnia jego opodatkowalności. Zdarzenie będzie łatwo opodatkowalne, jeżeli koszt przechwycenia wartości z nim związanych w formie pieniężnego świadczenia podatkowego będzie nieznaczny w relacji do oczekiwanych dochodów fiskalnych. Zdarzenie będzie ocenione jako trudno opodatkowalne, jeżeli dla przechwycenia wartości konieczna będzie implementacja w prawie podatkowym rozwiązań indukujących znaczące koszty poboru podatku w stosunku do spodziewanych dochodów.

Należy wspomnieć, iż przez koszty poboru podatku rozumie się zarówno koszty administrowania podatkiem, jak i dodatkowe koszty opodatkowania (*deadweight cost of taxation*) ponoszone przez podatnika oraz osoby trzecie. Zauważyć trzeba, iż im większa łatwość opodatkowania (zdolność do opodatkowania), tym większa powinna być skłonność opodatkowania zdarzenia gospodarczego. Warto dodać, że nie będzie dotyczyło to przypadków łatwo opodatkowalnych, lecz rzadko występujących zdarzeń ze względu na ich niską wydajność fiskalną.

2. Ekonomia obowiązku podatkowego

Ustawowa konstrukcja obowiązku podatkowego wyraża następstwo czasowe między zaistnieniem zdarzenia oraz powstaniem obowiązku podatkowego. W konsekwencji powstaje zależność kauzalna, gdzie przesłanką powstania obowiązku podatkowego pozostaje zaistnienie zdarzenia, tym samym implementuje się *posita causa (phenomenon) ponitur effectus (tributum)*. W konsekwencji, odnosząc się do tak eksponowanej implikacji, należy zauważyć, iż podstawą powstania obowiązku podatkowego jest realizacja w rzeczywistości zdarzenia, które wcześniej zostało określone w ustawie podatkowej, a którego wystąpienie spowoduje powstanie obowiązku podatkowego.

Skłonność do przechwycenia przez władze publiczne wartości związanej z występowaniem określonych zdarzeń gospodarczych wymaga więc ich antycypacji w stanowionym prawie podatkowym. Dokonywana zawsze *ex ante* prognoza przyszłych

działań powinna się opierać na ocenie zdolności do właściwego opisu w prawie podatkowym atrybutów zdarzeń wynikających z tych działań. Trafność selekcji atrybutów zdarzenia wyznaczy *ex post* fiskalną wydajność odpowiedniego rozwiązania. W praktyce niestety obserwuje się raczej rekurencyjne niż prognostyczne podejście do tworzenia prawa podatkowego, co wyraża się w następujących czasami w bardzo krótkim czasie zmianach dopiero co wprowadzonych regulacji prawa podatkowego. Właściwa dekompozycja potencjalnie opodatkowanego zdarzenia gospodarczego pozwala na właściwą konstrukcję normy prawa podatkowego, zapobiegając konieczności zbyt częstych zmian prawa podatkowego.

Legalna definicja obowiązku podatkowego opiera się na wskazaniu, iż zaistnienie zdarzenia kreuje nieskonkretyzowaną powinność przymusowego świadczenia pieniężnego. Potencjalność zdarzenia gospodarczego nie może być utożsamiana z jego aktualizacją w rzeczywistości, co rodzi następujące wątpliwości dotyczące relacji zachodzącej między przyjęciem ustawy podatkowej (stanowieniem prawa), potencjalnością zdarzenia, aktualizacją zdarzenia a powstaniem obowiązku podatkowego. Logicznie aktualizacja zdarzenia nie może wyprzedzać w czasie jego potencjalności, zaś uwzględniając zasadę *lex retro non agit*, konieczna będzie precedencja ustawy podatkowej względem wystąpienia zdarzenia gospodarczego indukującego obowiązek podatkowy. Występującym zdarzeniem w praktyce prowadzenia polityki podatkowej stanie się natomiast sekwencja, w której potencjalność zdarzenia gospodarczego wyprzedzi ustawę podatkową, pozwalając w ten sposób władzy publicznej stosować prawo podatkowe do procesów społecznych i gospodarczych. Obserwacja zmian w systemie gospodarczym i społecznym pozwala na identyfikację potencjalności zdarzeń gospodarczych lub społecznych, których aktualizacja w przyszłości powinna zostać poprzedzona stanowieniem prawa podatkowego tak, aby możliwe było przechwycenie wartości związanych z tymi zdarzeniami przez opodatkowanie.

Logika czasowego następstwa obowiązku podatkowego względem zdarzenia gospodarczego wymaga szczegółowego rozważenia relacji: przyczyna zdarzenia – zdarzenie – skutek zdarzenia. W związku z tym należy zaproponować odróżnienie atrybutów zdarzenia *sensu stricte* od atrybutów zdarzenia *sensu largo*, rozumując następująco: zaktualizowane zdarzenia o takich samych atrybutach mogą różnić się przyczynami oraz skutkami. Przykładowo osiągnięcie dochodu w określonej wysokości (atrybutem zdarzenia *sensu stricte* jest wysokość dochodu) może mieć różne przyczyny (atrybutem zdarzenia *sensu largo* może być sposób uzyskania dochodu), ale również odmienne skutki (atrybutem zdarzenia *sensu largo* byłoby np. zwiększenie rentowności aktywów przedsiębiorstwa).

Zróznicowanie przyczyn realizacji tego samego zdarzenia wymaga rozstrzygnięcia, czy podatek powinien mieć charakter syntetyczny (globalny) czy też analityczny (cedularny). W przypadku wąskiego rozumienia zdarzenia gospodarczego, zakładającego różnicowanie wyłącznie ze względu na atrybuty aktualizacji, uzasadnione będzie stosowanie podatków globalnych, jak ma to miejsce w przypadku podatku od towarów i usług, gdzie obowiązek podatkowy nie jest związany z przyczynami

konsumpcji: nie ma znaczenia, czy źródłem opodatkowanej konsumpcji są kredyt, bieżący dochód czy oszczędności. W przypadku szerokiego rozumienia zdarzenia gospodarczego, które uwzględniać będzie także przyczyny lub skutki aktualizacji zdarzenia, z którym prawo będzie łączyć powstanie obowiązku podatkowego, zastosowanie znajdą ceduły podatkowe, jak ma to miejsce w przypadku przyrostu majątku. Jeżeli źródłem przyrostu majątku jest wynagrodzenie z tytułu pracy lub emerytura, obowiązek podatkowy powstanie w podatku dochodowym od osób fizycznych; jeżeli źródłem będzie spadek lub darowizna, to zdarzenie wywoła powstanie obowiązku podatkowego w podatku od spadków i darowizn; w szczególnych przypadkach przyrostu majątku może to być też podatek od czynności cywilnoprawnych.

3. Ekonomia kumulacji i dysjunkcji podatkowej

Zróznicowanie zdarzeń gospodarczych samo w sobie uzasadnia ekonomiczną analizę prawa podatkowego, w szczególności odpowiedzi na pytanie, według jakich kryteriów należy łączyć (kumulacja) lub rozłączać (dysjunkcja) zdarzenia celem ich wspólnego (kumulacja) lub oddzielnego (dysjunkcja) opodatkowania. Wymiary kumulacji (dysjunkcji) są cztery: czasowy, terytorialny, podmiotowy i przedmiotowy. Zdarzenia gospodarcze różnią się bowiem zarówno ze względu na moment i miejsce aktualizacji, jak i przedmiotowe i podmiotowe atrybuty aktualizacji. Ustalenie czasowego, terytorialnego, podmiotowego i przedmiotowego zakresu kumulacji (dysjunkcji), odzwierciedlające się w zasadach ustalania podstawy opodatkowania, stanowi łącznik między przedmiotem opodatkowania oraz stawką podatkową.

Podmiotowy aspekt opodatkowania wyraża się w konieczności rozstrzygnięcia co najmniej dwóch kwestii. Po pierwsze, czy podobne zdarzenia mogą zostać zróżnicowane ze względu na objęcie ich obowiązkiem podatkowym w zależności od osoby, której dotyczą; po drugie, czy prawo podatkowe dopuszcza sytuację, kiedy aktualizacja podobnych lub takich samych zdarzeń spowoduje powstanie obowiązku w różnych podatkach. W pierwszym przypadku niezbędne stanie się rozstrzygnięcie, w jakim zakresie dopuszcza się odstępstwo od zasady podatkowej powszechności opodatkowania. W przypadku drugim konieczne jest rozstrzygnięcie struktury systemu podatkowego. Egzemplifikacją zwolnienia podatkowego w polskim systemie podatkowym będzie zwolnienie od podatku dochodowego od osób prawnych Skarbu Państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego. Ekonomicznym uzasadnieniem zastosowanego rozwiązania jest realizacja przez te podmioty zadań publicznych, w związku z czym zwolnienia podmiotowe rozciągnięte zostały również na państwowe i samorządowe jednostki budżetowe, których działalność finansowana jest odpowiednio z budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego, które nie dysponują realizowanymi dochodami, będąc zobowiązanymi do ich odprowadzenia na rachunek właściwego budżetu. Przykładem delimitacji obowiązku podatkowego dotyczącego takiego samego zdarzenia gospodarczego może być opodatkowanie darowizn i spadków. W przypadku

zdarzenia „otrzymanie darowizny” obowiązek podatkowy, jeżeli obdarowanym jest osoba fizyczna, powstanie w podatku od spadków i darowizn; jeżeli jest nim osoba prawna, obowiązek zrealizuje się w podatku dochodowym od osób prawnych. Innym przykładem jest zdarzenie gospodarcze „sprzedaż-kupno określonego dobra”. Jeżeli transakcja ma charakter B2C (*business-to-customer*) lub B2B (*business-to-business*), obowiązek będzie dotyczył sprzedającego i powstanie w podatku od towarów i usług; jeżeli transakcja będzie miała charakter C2C (*customer-to-customer*), ewentualny obowiązek w podatku od czynności cywilnoprawnych dotyczy będzie kupującego.

Przedmiotowy aspekt kumulacji podatkowej wymaga ustalenia, czy zdarzenia gospodarcze o daleko zróżnicowanym ekonomicznie charakterze powinny zostać objęte jednym obowiązkiem podatkowym, co pozwala uprościć system podatkowy, czy też – mimo rozbudowy systemu podatkowego – przeważą argumenty zachowania w prawie podatkowym heterogeniczności systemu gospodarczego. Rozstrzygnięcia w tej materii stają się tym ważniejsze, im większe jest zróżnicowanie stawek opodatkowania oraz zakresu stosowanych zwolnień przedmiotowych. W skrajnym przypadku stosowanie różnych podatków dla obciążenia podobnych ekonomicznie zdarzeń gospodarczych nie będzie miało znaczenia dla kształtowania się tych zdarzeń, o ile nie będą stosowane żadne zwolnienia przedmiotowe oraz stawki we wszystkich podatkach będą takie same. Jeżeli zakres zwolnień przedmiotowych w poszczególnych podatkach jest odmienny oraz w przypadku daleko idącego zróżnicowania stawek podatkowych, aktualizacja zdarzenia gospodarczego może oznaczać, iż nie wystąpi obowiązek podatkowy lub wpłynie ona na wysokość zobowiązania podatkowego. Dobrym przykładem jest zdarzenie „posiadanie nieruchomości”, które może indukować powstanie obowiązku podatkowego w podatku od nieruchomości, podatku rolnym lub podatku leśnym.

4. Ekonomia momentu opodatkowania

Aspekt czasu w przypadku ekonomiki opodatkowania zdarzenia gospodarczego dotyczy konieczności ustalenia interwału między aktualizacją zdarzenia oraz powstaniem obowiązku podatkowego. Odpowiednie regulacje prawa podatkowego powinny zapobiegać sytuacji, kiedy moment aktualizacji wpływałby istotnie na wskazany interwał. Przykładowo jeżeli takie same zdarzenia gospodarcze, mające miejsce w różnym czasie, powodują powstanie obowiązku podatkowego, datowane tożsamo, może to prowadzić do zniekształcenia procesów gospodarczych w stosunku do procedur podatkowych. Jeżeli różnica w interwałach jest niewielka, to jest to do zaakceptowania ze względu na prostotę prawa podatkowego. Przykładem będzie tu nabycie nieruchomości, które wywołuje długoterminowe skutki, można więc założyć, iż dominującym motywem nabycia nieruchomości jest jej posiadanie przez długi okres. Stąd rozwiązanie stosowane w podatku od nieruchomości, gdzie obowiązek powstaje od następnego miesiąca po miesiącu, w którym zaszło zdarzenie gospodarcze „nabycie

nieruchomości” nie spowoduje znaczących dysproporcji w interwałach „aktualizacja zdarzenia” – „powstanie obowiązku podatkowego”. W skrajnym przypadku różnica wyniesie 30 dni, np. obowiązek w podatku od nieruchomości powstanie 1 kwietnia zarówno w przypadku nabycia nieruchomości w dniu 1 marca, jak i 31 marca, co – mając na uwadze, iż obowiązek będzie obowiązywał nabywcę przez znacznie dłuższy okres niż wskazana różnica – nie będzie zniekształcało procesów gospodarczych. W perspektywie czasowej precedencji: aktualizacja zdarzenia – powstanie obowiązku podatkowego, zmiany w prawie podatkowym wpływające na wysokość podatku, może skłonić do przesunięcia w czasie aktualizacji zdarzenia gospodarczego, z którym prawo podatkowe wiąże powstanie obowiązku podatkowego. Przykładowo jeżeli stawki podatku mają wzrosnąć, będzie to skłaniać do przyspieszenia aktualizacji zdarzenia gospodarczego; w przypadku obniżenia stawki podatku powstają warunki sprzyjające opóźnieniu aktualizacji zdarzenia gospodarczego.

Czasowy wymiar kumulacji opodatkowania pozostaje implikacją częstości zdarzeń gospodarczych. Prowadzi to do uznania, iż w przypadku opodatkowalnych zdarzeń gospodarczych występujących sporadycznie uzasadnione będzie wydłużenie okresu ich kumulacji celem wspólnego opodatkowania. Natomiast zdarzenia występujące często i regularnie uzasadniają zastosowanie stosunkowo krótkiego okresu kumulacji, nawet miesięcznego, jak ma to miejsce w przypadku podatku od towarów i usług. W przypadku zdarzeń o sekwencyjnym, powtarzalnym charakterze, jak np. dochód z tytułu wynagrodzenia, okres kumulacji będzie roczny. Frekwencja zdarzeń gospodarczych uzasadnia odpowiednie ekonomicznie uzasadnione rozwiązania przy ich opodatkowaniu.

Podsumowanie

Ekonomika prawa podatkowego wyznacza wspólny obszar zainteresowań ekonomistów oraz prawników. Analiza ekonomiczna opodatkowania nie może zostać ograniczona do ustalenia skutków opodatkowania dla kształtowania się procesów gospodarczych, lecz ważne jest ustalenie kryteriów właściwego przełożenia zróżnicowanych stosunków gospodarczych na stanowione przepisy prawa podatkowego. Ekonomiczna interpretacja opodatkowania zdarzenia gospodarczego pozwoliła na wskazanie krytycznych elementów prawnej interpretacji procesów gospodarczych. W szczególności zauważono potrzebę krytycznego ujęcia precedencji ustawy podatkowej, obowiązku podatkowego oraz zdarzenia gospodarczego. Podniesiono konieczność rozważenia zdarzenia w szerszym rozumieniu, uwzględniającym nie tylko jego aktualizację, ale również przyczyny i skutki, co może prowadzić do wniosków dotyczących zdolności do opodatkowania w zależności od przyczyny zdarzenia (opodatkowanie przeszłości) oraz skutków zdarzenia (opodatkowanie przyszłości). Podjęte rozważania, dotyczące aspektów kumulacji oraz dysjunkcji podatkowej, pozwalają zauważyć, iż frekwencja zdarzeń gospodarczych oraz moment

ich aktualizacji powinny zostać odniesione do interwału między zdarzeniem oraz powstaniem obowiązku podatkowego i zakresu czasowej kumulacji. Przedmiotowy wymiar kumulacji odnosi się do problematyki łączenia zdarzeń o zróżnicowanym ekonomicznie charakterze, zaś podmiotowy wymiar dysjunkcji wyraża potrzebę uwzględnienia zróżnicowania ciężaru opodatkowania zdarzeń gospodarczych ze względu na charakterystykę zaangażowanych w nie podmiotów gospodarczych.

Bibliografia

- Auerbach A.J., *The Theory of Excess Burden and Optimal Taxation*, [w:] A.J. Auerbach, M. Feldstein (eds.), *Handbook of Public Economics*, Vol. 1, Elsevier, Amsterdam 1985.
- Bartosiewicz A., *Stosunek podatkowopravny na tle konstrukcji prawnej podatku*, „Toruński Rocznik Podatkowy” 2009.
- Mill J.S., *Zasady ekonomii politycznej i niektóre jej zastosowania do filozofii społecznej*, t. 2, Warszawa 1966.
- Ricardo D., *Zasady ekonomii politycznej i opodatkowania*, PWN, Warszawa 1957.
- Sandmo A., *Optimal Taxation. An Introduction to the Literature*, “Journal of Public Economics” 1976, No. 1, DOI: [https://doi.org/10.1016/0047-2727\(76\)90040-2](https://doi.org/10.1016/0047-2727(76)90040-2).
- Say J.B., *Traktat o ekonomii politycznej, czyli prosty wykład sposobu, w jaki się tworzą, rozdzielają i spożywają bogactwa*, PWN, Warszawa 1960.
- Schabas M., *The Natural Origins of Economics*, The University of Chicago Press, Chicago–London 2005.
- Smith A., *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, t. 2, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Stiglitz J., *Ekonomia sektora publicznego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.

The Economics of Business Transaction Taxation

The paper considers critical review of economic aspects of business transaction taxation. The aim of paper is to extract the determinants of the ability of government to tax business transactions. The subject of the paper contains the study of the aggregation (conjunction) of many business transactions because of complex taxation, even transactions differing in terms of their economic character. The details of the investigation of disaggregation (disjunction) of taxed transactions are provided, where attributes of involved agents are juxtaposed. The paper focuses on acceptable time caesura between actualization of business transactions and emerging of formal obligation to pay tax. The paper discusses the precedence of enacting tax statute (legalization of taxation), imposing an obligation to pay tax, and business incident.

Ekonomika opodatkowania zdarzenia gospodarczego

Artykuł zawiera krytyczną analizę ekonomicznych aspektów opodatkowania zdarzenia gospodarczego. Przedmiotem rozważań są zarówno zagadnienia dotyczące przedmiotowej kumulacji opodatkowania, kiedy łączy się różne co do swego gospodarczego charakteru zdarzenia, jak również podmiotowa dysjunkcja opodatkowania ze względu na ekonomiczną charakterystykę podmiotów związanych z opodatkowanym zdarzeniem. Podjęto również zagadnienia dotyczące relacji czasowych związanych z ustaleniem akceptowanego interwału między aktualizacją zdarzenia oraz powstaniem obowiązku podatkowego. Rozważono ponadto zagadnienia dotyczące precedencji ustawy podatkowej, obowiązku podatkowego oraz kreującego go zdarzenia gospodarczego.